

Eesti tegevuskava
HARIDUS KÕIGILE
(Education for All – EFA)

Tallinn-Tartu 2004

Sisukord

Sissejuhatus

I Eesti "Haridus kõigile" prioriteedid

II Foorum kui "Haridus kõigile" eesmärke toetav demokraatlik mehhanism

"Haridus kõigile" Eesti võrgustik

III Eesmärgid

1. Laiendada ja parandada laste hoidu ja haridust varases lapseas, pidades eriti silmas enim haavatavaid ja ebasoodsates tingimustes elavaid lapsi (UNESCO).

- 1.1 Eesti eesmärgid
- 1.2 Olukorra lühikirjeldus
- 1.3 Meetmed

2. Kindlustada, et aastaks 2015 oleks kõikidel lastel, eriti tüdrukutel ning rasketes tingimustes elavatel ja rahvusvähemustesse kuuluvatel lastel võimalus juurde pääseda heakvaliteedilisele kohustuslikule tasuta algharidusele (UNESCO).

- 2.1 Eesti eesmärgid
- 2.2 Olukorra lühikirjeldus
- 2.3 Meetmed

3. Kindlustada, et kõikidel noortel ja täiskasvanutel oleksid võrdsed võimalused omandada õpi- ja sotsiaalseid oskusi sobivate õppekavade alusel (UNESCO).

- 3.1 Eesti eesmärgid
- 3.2 Olukorra lühikirjeldus
- 3.3 Meetmed

4. Saavutada aastaks 2015 täiskasvanud elanikkonna, eriti naiste, kirjaoskuse taseme 50protsendiline tõus ning kõikidele täiskasvanutele võrdne juurdepääs põhi- ja jätkuharidusele. (UNESCO)

- 4.1 Eesti eesmärgid
- 4.2 Olukorra lühikirjeldus
- 4.3 Meetmed

5. Kaotada aastaks 2005 sooline ebavõrdsus alg- ja keskkhariduse omandamisel ning saavutada aastaks 2015 selline soolise võrdsuse kvaliteet, mis kindlustab tüdrukutele täieliku ja võrdse juurdepääsu heakvaliteedilisele põhiharidusele ning edu selle omandamisel (UNESCO).

- 5.1 Eesti eesmärgid

5.2 Olukorra lühikirjeldus

5.3 Meetmed

6. Parendada kõiki hariduse kvaliteedi aspekte ja tagada nende kõrge tase, et kõik saavutaksid tunnustatud ja mõõdetavaid õpitulemusi, seda eriti kirjaoskuses, arvutusoskuses ning olulistest sotsiaalsetes oskustes (UNESCO).

6.1 Eesti eesmärgid

6.2 Olukorra lühikirjeldus

6.3 Meetmed

IV Toetavad meetmed “Haridus kõigile” eesmärkide saavutamisel

Tervis

Huvialaharidus

Õpetaja staatus, koolitus ja nõustamine

Lastevanemate koolitus ja nõustamine

Koolijuhtimine

Õppevara

Partnerlus ja koostöövõrgustik

Võtmevaldkondade koosareng

Sissejuhatus

UNESCO koostatud "Haridus kõigile" (edaspidi *HK*) põhimõtteid on asunud ellu viima paljudes maailma riikides.

Käesoleva dokumendi peamine eesmärk on koostada UNESCO initsiatiivi HK Eesti tegevuskava – määratleda üldeesmärgid ja ülesanded, mis lähtuvad Eesti spetsiifilistest haridusprobleemidest, ning luua rahvuslik võrgustik/foorum HK tegevuskava arendamise ja elluviimise toetamiseks.

Eesti hariduses on toimunud palju positiivseid arenguid. Formaalhariduse näitajad on silmapaistvalt head: keskharidusega inimeste osakaal rahvastikust on kõrgem kui ELis keskmiselt. Oluliselt on korrastatud ja täiendatud haridusseadusandlust. Eesti on olnud väga edukas infotehnoloogia viimisel koolidesse. Riiklikud raamõppekavad on andnud koolile kooliõppekava väljaarendamise õiguse ja kohustuse, mis võimaldab arvestada kooli erisusi, õppurite soove ning piirkondlikku eripära. Kasutusele on võetud õpitulemuste välishindamise süsteem (tasemetööd kooliastmete lõpus, ühtsete materjalidega põhikooli lõpueksamid, gümnaasiumi riigieksamid) ning parandatud on erivajadustega õppurite tavakoolis õppimise tingimusi. Tõhustunud on eesti keele õpetamine muulaste erinevatele earühmadele.

Positiivse kõrval on mitmeid negatiivseid aspekte, mis mõjutavad kõiki HK eesmärke.

1. Poliitilised ja hariduspoliitilised aspektid

*Hariduspoliitika ei ole kõigile üheselt mõistetav, esineb ebaselgust ja läbipaistmatust. Ebastabiilsuse üks põhjusi on valitsuste vahetustega kaasnev hariduspoliitika muutumine, mis on raskendanud ka üldise haridusstrateegia väljatöötamist.

*Ebaselgus omavalitsusüksuste ja riigi juriidilise pädevuse, õiguste ja kohustuste osas mitmetes haridusküsimustes; seadusandlus ei reguleeri koolivõrgu arendamist, koolivõrgu kavandamisel ja kavandatu elluviimisel ei arvesta ühiskonna vajadusi ega võimalusi.

*Inimese elukestva arengu toetamine ei ole haridussüsteemi toimimise ja arengu teljeks.

*Hariduskulude tagasihoidlik osakaal SKTs ei võimalda kõiki ühiskonna hariduspoliitilisi ootusi realiseerida.

2. Sotsiaalsed aspektid

*Hariduslik kihistumine: hariduse kättesaadavus ja kvaliteet on sõltuvalt regioonist ja õppuri majanduslikest võimalustest väga erinev. Suurimaks sotsiaalseks probleemiks on suurperede laste vaesus ning vanemate töötus maapiirkondades. Ka huvitegevus on enamasti tasuline ja seetõttu vaestele peredele raskesti kättesaadav. Koolist

väljalangevus on sotsiaalsete probleemidega tihedasti seotud. Lastevanemate hariduslikul kihistumine põhjustab laste hooletusse jätmist.

*Õpetajate sotsiaalne positsioon ei ole piisavalt kõrge ning nende professionaalne tase on kohati ebaühtlane.

*Kodanikuühiskond pole piisavalt arenenud, mistõttu HK võrgustiku kujunemine ja jätkusuutlik tegevus on takistatud. Selle üks ilminguid on ka sünergia puudumine, mistõttu üksikud head algatused ei pääse mõjule ja huvigrupid ei suuda ühiste eesmärkide nimel koonduda (näiteks õpetajate ja lastevanemate seni veel nõrk organiseeritus).

3. Informatsioonilised aspektid

*Statistiliste andmete, analüüside, monitooringute ja uuringute puudumine, mistõttu strateegia ja tegevuskava alused on vähe usaldusväärsed. Puudu on nii alusuuringutest kui ka rakendusuuringutest, mis võimaldaksid haridussüsteemi seisundist ülevaadet saada ja selle toimimist hinnata.

*Puuduvad haridussüsteemi majandusanalüüs ning investeeringute juhtimise mehhanismid.

*Valdavalt on tegeldud probleemide uurimisega, samas ei ole vajalikul määral analüüsitud õnnestunud tegevusi/positiivseid kogemusi, mis väärivad tähelepanu ja üldistamist.

I “Haridus kõigile” Eesti prioriteedid

Kogu Haridus Kõigile (edaspidi HK) programmi käsitatakse pideva isereguleeruva protsessina. Protsessi juhtimise ning korrigeerimise aluseks on haridussüsteemi senise arengu, arenguvõimaluste ja ühiskonna vajaduste analüüsi tulemused.

Soovime jõuda järgmise olukorrani:

- kõigil on võimalus omandada kvaliteetne ja võimetekohane haridus, sõltumata elukohast, soost, emakeelest ning majanduslikust ja sotsiaalsest taustast;
- haridusküsimused on avaliku kommunikatsiooni keskmes;
- välja on kujunenud elanikkonna erinevate rühmade haridushuve esindavad haridussubjektide arengusuutlikud võrgustikud;
- Eesti haridussubjektid ja nende võrgustikud on seotud partneritega ja vastavate võrgustike ning organisatsioonidega rahvusvahelisel tasemel (eriti Euroopa Liidus);
- HK eesmärkide saavutamiseks on koostatud tegevuskava ning võrgustik ja avalikkus (kaasa arvatud meedia) seiravad eesmärkide täitmist;
- toimub pidev parimate kogemuste analüüs, süntees ja tunnustamine, nende omavaheline võrdlemine, levitamine ja laialdane kasutuselevõtmine;
- põhiharidus on eranditult kõigile kättesaadav, koolist väljalangemist käsitatakse erakordse sündmusena, millele asjaomased isikud ja institutsioonid reageerivad adekvaatselt ning kiiresti;
- hariduse kvaliteet on ühiskonnas pideva tähelepanu all, haridus- ja kutsestandardid ning nendega seotud õppekavaarendus on pidevate arutelude ja pideva täiustamise objektid, Eestis on välja töötatud haridust tõendavate dokumentide väljaandmise ning tunnustamise selged kriteeriumid;
- haridusavalikkus toetab inimeste haridus- ja tööalast mobiilsust, pöörates selleks vajalike võtmeoskuste kujunemisele tähelepanu kõigil haridustasemetel ja õppe kõigis vormides;
- Eesti Vabariigis on olemas pikaajaline haridusstrateegia, erinevate huvigruppide ühiskondlik lepe, millest haridussüsteemi areng lähtub.

Prioriteete toetavad ja neile vastavaid eesmärke realiseerivad tegevuskavad töötatakse välja iga aasta jaoks eraldi, arvestades aktuaalseid probleeme.

II Foorum kui HK eesmärkide saavutamist toetav demokraatlik mehhanism

Eesmärkide saavutamiseks on vajalik **haridusalane sotsiaalne dialoog**, mille esilekutsumist ja pidevat toimimist tuleb antud kontekstis vaadelda kui iseseisvat eesmärki.

Haridussüsteemi tulemuslikuks arenguks on vaja, et hariduse erinevad **võtmerühmad**

- koolieelne lasteasutus (lastevanemate, juhtkonna, õpetajate esindajad),
- kool (juhtkond, õpetajate, õpilasmavalitsuste, kooli lastevanemate esindajad),
- kohalik omavalitsus,
- lastevanemate ühendused,
- äriühingute ja töötajate esindajad,
- avaliku võimu esindajad,
- valitsusväliste organisatsioonide esindajad (sh need, kes kõnelevad mitmesuguste hariduslike erivajadustega inimeste nimel),
- haridusküsimuste spetsialistid

võrdväärsete **sotsiaalsete partneritena**:

- teadvustavad oma ja ühiskonna haridushuve ja oskavad nimetada olulisi haridusprobleeme;
- töötavad välja oma probleemilahendused;
- tutvustavad, selgitavad ning põhjendavad oma probleemilahendusi ning otsuseid Eesti teistele võtmetegijatele, seda ka piirkonniti;
- määratlevad probleemid, mille lahendamine ei ole nende võimuses, ja nõutavad abi riigilt või mujalt ning esinevad vajadusel surverühmana;
- kujundavad üheskoos välja hariduse üle-eestilised võrgustikud;
- kujunevad haridusküsimuste üle arutledes ning probleemidele lahendusi pakkudes sotsiaalse dialoogi käigus tõelisteks subjektideks, kel on selginenud haridusväärtused, tahe haridusküsimustes kaasa rääkida ja intellektuaalne ning sotsiaalne kapital haridusotsuste mõjutamiseks.

Sotsiaalse dialoogi edendamise strateegilisteks eesmärkideks on

- välja kujundada haridussubjektide võrgustik, kes haridusprobleeme märgates ja neile lahendusi otsides, vajadusel lahenduste leidmist teistele subjektidele delegeerides muutub **kompetentseks isetoimivaks demokraatlikuks** sotsiaalseks jõuks;
- luua hariduse uuendamiseks tingimused, mis senise ülalt-alla mudeli kõrval võimaldavad enam ka alt-üles mudeli rakendamist, eeldades, et **iseregulatsiooni** täiendavad vajalikud **regulatiivsed mehhanismid** ja protsesside tasakaalustamiseks rakendatakse mudelit, mis Eesti jaoks kõige paremini sobib;
- kooskõlastada ja tasakaalustada ühiskonna ja isiku haridusvajadused ja -huvid;
- aidata kaasa kõigi võtmerühmade haridusalase **kompetentsi** kujunemisele;
- aidata kaasa läbikaalutud argumentidel rajaneva haridusliku **konsensuse** kujunemisele Eestis.

“Haridus kõigile” Eesti võrgustik

HK Eesti võrgustiku kujunemise aluseks Eesti Haridusfoorumi kogemus alates aastast 1995. Teatud aktuaalsete haridusteemade arutamiseks või haridusprobleemide lahendamiseks on korraldatud igal aastal piirkondlikke või temaatilisi eelfoorumeid. Järgneb eelfoorumite tulemusi kokkuvõttev ülemaaline Haridusfoorum. Haridusküsimuste lahendamisse on alati kaasatud Eesti hariduse võtmerühmad nagu koolijuhtide, õpetajate ja õpilasomavalitsuste esindajad, kohalike omavalitsuste esindajad, lastevanemate ühendused ja teised haridusprobleemide lahendamise tegelevad mittetulundusühendused, samuti poliitikud, riigiasutused, ülikoolid, kutseliidud, tööandjate ja töövõtjate ühendused jne. Sõltuvalt eelfoorumil arutatavast küsimusest on mõni võtmerühm kord rohkem, kord vähem esindatud. Haridusfoorum “vahendab” ühelt poolt ekspertteadmist ja võimutasandit ning teiselt poolt kohalikke haridusinstituute ja -subjekte viisil, mida võib määratleda kui **avaliku ratsionaalse ning demokraatliku kommunikatsiooni** (J. Habermas) mudelit.

HK programmi täitmisel on Haridusfoorum koht kõigi hariduse võtmesubjektide avaliku asjatundliku (kaasatakse ekspertide ja ametnike võrgustik) ning demokraatliku (kaasatakse võimalikult nn rohujuure tegijaid) kommunikatsiooni vahendamiseks, suunamiseks ja korraldamiseks ning kokkulepete fikseerimiseks, analüüsimiseks, levitamiseks ja publitseerimiseks. Haridusuuenduse vaatenurgast nähtuna on Haridusfoorum ülalt-alla ja alt-üles suhtluse keskel. HK võrgustik toimib aastaringelt, analüüsitakse eelmistel foorumitel otsustatu täitmist ning valmistatakse ette järgmisi eelfoorumeid ja Haridusfoorumit. HK võrgustiku ja foorumi arendamine sellise mudeli alusel on kooskõlas ELi avatud kommunikatsiooni printsiibiga, mille puhul alt-üles kommunikatsioon ja elukestva õppe parimate näidete tuvastamine ja levitamine on uuenduste oluline lähtepunkt.

2003. a Haridusfoorum toimus esmakordselt maakondlikul põhimõttel: esmalt tutvustati ja arutati piirkonniti omi parimaid tegevusnäiteid, mille kokkuvõtte esitati üleriigilisel foorumil.

Haridusfoorumil õpetajad, õpilased, lapsevanemad, ametnikud, teadlased ja poliitikud tutvustavad Eesti hariduselu märkimisväärseid tegemisi ning teavitavad asjaoludest, mis tegutsemist takistavad. Haridusfoorumilt saadakse ideid ja eeskujude oma tegevuste arendamiseks ning teadvustatakse võimalikud ohud ja takistused. Haridusfoorum on eeskujuks osalisdemokraatia arendamisel ning aitab kujundada uut suhtlemiskultuuri (Interneti, võrgustiku ning temaatiliste ja üldiste foorumite koostoime).

Haridusfoorumil üldistatakse kogemusi ja sõnastatakse ettepanekud haridussüsteemi riiklikuks reguleerimiseks, samas tutvustatakse Haridusfoorumil ka riigi loodud võimalusi ja kehtestatud reegleid ning kaasatakse üldsuse kavandatu elluviimisse.

Haridusfoorumil osalemine aitab suurendada osalejate enesekindlust hariduse valdkonnas, vähendades uuendustega kaasnevat ebakindlust.

Kõiki nimetatud ülesandeid ei täida Haridusfoorum üksi. Küll aga saab see esile kutsuda avaliku, argumenteeritud ja demokraatliku arutelu, mille raames probleeme

vaetakse erinevate huvigruppide seisukohast, otsitakse neile lahendusi ja tehakse eri subjektidele konkreetseid ettepanekuid, kuidas tegutseda, ning kus avaliku võimu, koolide jt esindajad võtavad endale haridussüsteemi arendamisel ülesandeid.

III Eesmärgid

UNESCO programmi „Haridus kõigile“ eesmärke ning nende Eesti kohandusi tuleks vaadelda kui sihiseadet, mille suunas haridussüsteem peaks arenema ja millest ta ei tohi konkreetsete haridusprobleemide lahendamisel põhimõtteliselt kõrvale kalduda. Seega on eesmärgid ka kõrgeim hinnangu kriteerium. Näiteks, kui mistahes haridusotsus muudab õppimise mingile elanikerühmale raskemini kättesaadavaks, tuleb see otsus lugeda eesmärkidele vastukäivaks.

EESMÄRK 1

Laiendada ja parandada laste hoidu ja haridust varases lapseeas, pidades eriti silmas enim haavatavaid ja ebasoodsates tingimustes elavaid lapsi (UNESCO).

1.1 Eesti eesmärgid

- Laste individuaalse arengu iseärasusi jälgitakse sünnist alates, kõigile lastele on tagatud arengut toetavad tingimused; riskipered on välja selgitatud ning jälgitakse ja toetatakse nende perede laste arengut.
- Tagatud on lapse arenguvajadustele vastavad lasteaiakohad, kõigile 6-aastastele lastele tasuta eelõpetus ja muukeelsete perede lastele koolieelsel aastal eesti keele õpe.

1.2 Olukorra lühikirjeldus

Laste päevahoiu korraldus on sätestatud koolieelse lasteasutuse seadusega. Kõige enam on koolieelsetes lasteasutustes 5–6aastaseid lapsi – 83% vastavas vanuses laste üldarvust. Eestis kasutab lasteaiakohta 31,8% 1–2aastastest lastest ja 74,6% 3aastastest lastest. (Euroopa komisjoni püstitatud kvaliteedieesmärkidest lähtuvalt peab lasteaiakohti jätkuma vähemalt 90 protsendile 3-6aastastest ja 33 protsendile 0–3aastastest lastest.)

Ühele lapsevanemale makstakse vanemapalka kuni lapse aastaseks saamiseni ja lapsehooldustasu kuni lapse 3aastaseks saamiseni. Sellele vaatamata paigutab suur osa peresid lapse lasteasutusse enne lapse 3aastaseks saamist ja isegi enne lapse 1aastaseks saamist (12,5%). Põhjus on ema tööleasumine – hooldustasu ei võimalda lapsega kodus olla või kardab ema kvalifikatsiooni kaotada.

Koolieelse lasteasutuse seadusest lähtuvalt peaksid lasteaiad olema oma teeninduspiirkonna lastevanematele ka nõustamiskeskused. Lasteaedade töötajatel pole aga vastavat ettevalmistust ning nende töötasustamisel ei arvestata nõustamistegevust.

Kõikide laste terviklik, võimete- ja huvidekohane areng ning koolivalmidus pole Eestis tagatud. 1999. aastal oli erinevates eelõpetuse vormides hõivatud 90% 6aastastest lastest, neist 74,1% käisid lasteaias ning 15,9% ettevalmistusrühmades. Lapse alushariduse eest vastutavad vanemad, kuid nende suur töökoormus ei võimalda sageli piisavalt toetada lapse kehalist, vaimset ja sotsiaalset arengut ning koolis toimetulekut. Lapse alushariduse eest ei suuda vastutust kanda ka paljud riskipered, mille arv on viimasel ajal suurenenud. Otsustamist vajab, kas muuta eelõpetus – koolieelne aastane kohustuslik õpe – kohustuslikuks.

Suuna kaasata arenguliste erivajadustega lapsed koolieelse lasteasutuse tavarühma seadustas juba eelmine koolieelse lasteasutuse seadus (1993). Sobitusrühmade (arenguliste erivajadustega lapsed koos teiste lastega) loomine hoogustus omavalitsustes alles 2000. aastal uue koolieelse lasteasutuse seaduse vastuvõtmisega a 1999. Keha-, kõne-, meele- või vaimupuudega ning eriabi või erihooldust vajavatele lastele loob valla- või linnavalitsus võimalused arenemiseks ja kasvamiseks elukohajärgses lasteasutuses. Kui elukohajärgses lasteasutuses puuduvad võimalused sobitusrühma moodustamiseks, moodustab valla- või linnavalitsus erirühmad või asutab erilasteaiad. Erirühmad HEV lastele olid 2003. a komplekteeritud 60 lasteaias ja 2 lasteaed-algkoolis. Arenguliste erivajadustega koolieelses eas lastest on kaasatud lasteasutuste erirühmadesse ligikaudu 47% erivajadustega lastest.

Eesti keele kui teise keele õpetamisel muukeelsetes alusharidusasutustes ja -rühmades on peamisteks probleemideks õpetajate kaader ja koolitusvõimaluste ebapiisavus. 30 % muukeelsetes alusharidusasutustes eesti keelt õpetavatest õpetajatest ei oma erialast haridust, 21 % ei ole 5 aasta jooksul osalenud koolitustel, 75% lasteaiapäetajatest vajab enda hinnangul eesti keele kui teise keele metoodika alast täienduskoolitust.

Lasteaiad töötavad riikliku raamõppekava alusel, mille põhjal iga asutus koostab paikkonna eripärast lähtuvalt oma õppekava. Lasteaia omanik on valdavalt vald või linn ning seda rahastatakse kohalikest eelarvest, välja on kujunemas ka eralasteaedade võrk. Seetõttu on lasteaiapäetajate töötasu, lasteaiamaterjalne keskkond ja pedagoogide kvalifikatsioon valdades ja linnades erinev. 36,2 protsendis inspekteeritud lasteasutustest ei vastanud lasteaiapäetajate kvalifikatsioon kehtestatud nõuetele ning 15,7 protsendis lasteasutustest ületas laste arv rühmades seadusega kehtestatud norme.

Probleemid erivajadustega laste arengu toetamisel:

- ei toimi jagatud vastutuse printsiip – vastutusevõtmine kõigil otsustustasanditel (riik, KOV, lasteasutus, perekond);
- piiratud ressursid (spetsialistid, raha);
- puudub koostöövõrgustik KOVi ja regiooni tasandil. Hariduse, sotsiaal- ning tervishoiuvaldkond toimivad eraldi – alates andmekogudest ja andmete töötlustest kuni tugiteenuste võimaldamiseni;
- puudub süsteem, mis tagab lapse arengulise erivajaduse võimalikult varase märkamise (enne lapse aastaseks saamist), mistõttu kannatab ka lapsevanema pedagoogiline nõustamine (toetamine) lapsele arengusoodsa keskkonna loomisel.

1.3 Meetmed

Perekond ja lastevanemad:

- 1) lastevanemate, hoolekogude, laste õiguste eest seisvate organisatsioonide jt kaasamine lapsi puuduvate küsimuste aruteludesse ja otsustamisse;
- 2) võimalikult paljude kuni 3aastaste laste kodus kasvamise ja arenemise toetamine, vastavate õppematerjalide arendamine;
- 3) ülevaate saamine lasteaia mittekäivate laste kasvukeskkonnast;
- 4) kohalike andmebaaside ja seiresüsteemi loomine riskiperede ja riskilaste kohta;
- 5) koolitusprogrammide koostamine probleemsete ja laste kasvatamisega mittetoimetlevate perede lastele (alates 2.–3. eluaastast);
- 6) lastevanemate vastutuse õigusliku aluse täpsustamine;
- 7) lastevanemate koolitus ja nõustamine, vastav ajakiri või Interneti kodulehekülj.

Alusharidus ja koolieelsed lasteasutused:

- 1) vajaliku õpetajate palgafondi ja lasteaedade füüsilise kasvukeskkonna kindlustamine riigi ja omavalitsuste koostöös;
- 2) alushariduse raamõppekava jätkuv arendamine, tugevdades koolieelse õppe mängulisust ja luues kõigile lastele eduelamuse saamise ning õpimotivatsiooni tõusu võimalused;
- 3) laste kasvukeskkonna kujundamine, tuginedes rahvuslikele ja rahvusvahelistele uuringutele;
- 4) Eesti alushariduse eri aspektide võrdlemine teiste riikide (näiteks Läti, Leedu, Soome, Iirimaa) samade aspektidega ja neilt õppimine;
- 5) eriprogrammide kasutamine kõneravi vajavate laste puhul, riigikeele õppe võimaluste mitmekesistamine;
- 6) eesti keele õpetaja täismahulise ametikoha sisseseadmine muukeelses lasteaia, venekeelsete lasteaedade logopeedide põhi- ja täienduskoolituse korraldamine;
- 7) laste sotsiaalse, vaimse ja füüsilise arengu hindamise meetodika väljatöötamine ja rakendamine;
- 8) lapse arengut soodustavate perevestluste rakendamine, pedagoogidele sellekohase ettevalmistuse andmine, arenguestluste/perevestluste arvestamine õpetaja koormuses.

Tasuta koolieelse õpetuse (eelõpetus) tagamine kõigile lastele vähemalt koolieelsel aastal:

- 1) tasuta õppevahendid;
- 2) õppematerjalide arendamine;
- 3) õppeasutuste võrgu säilitamine.

Lasteaed kui piirkondlik keskus, mis toetab peresid, õpetajaid ja ametnikke õppe- ja kasvatusküsimustes ning lapsele soodsa arengukeskkonna loomisel:

- 1) spetsialistide (eripedagoog, psühholoog, sotsiaalpedagoog) rakendamine lasteaiaõpetajate ja lastevanemate nõustamisel;
- 2) lasteaiaõpetajate täiendav koolitamine eripedagoogika valdkonnas.

Nõustamine:

- 1) tulevaste emade ja isade psühholoogiline ja pedagoogiline nõustamine, õpetamine ja abi;
- 2) spetsialistide (pedagoog, perearst, pereõde, lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja, vajadusel eripedagoog) ja lastevanemate koostöövõrgustiku loomine ja rakendamine, et tagada teabe liikumine lapse/pere vajaduste kohta lapse sünnist alates (arengulise erivajaduse varajane märkamine);
- 3) nõustamise kvaliteedi ja kättesaadavuse oluline parandamine, selle kohandamine erinevatele kohaliku tasandi huvirühmadele (lapsed, noored, lapsevanemad, personal jt);
- 4) sobivate lastevanemate nõustamise organisatsiooniliste vormide leidmine ja nende elluviimise toetamine.

EESMÄRK 2

Kindlustada, et aastaks 2015 oleks kõikidel lastel, eriti tüdrukutel ning rasketes tingimustes elavatel ja rahvusvähemustesse kuuluvatel lastel võimalik juurde pääseda heakvaliteedilisele kohustuslikule tasuta algharidusele (UNESCO).

2.1 Eesti eesmärgid

- Koolikohustuslikus eas olevad lapsed õpivad ja omandavad põhihariduse.
- Kõikidele lastele on loodud võimalused heal tasemel huvide- ja võimetekohase hariduse omandamiseks.
- Muukeelsed õppurid omandavad põhikoolis eesti keele tasemel, mis võimaldab õpinguid jätkata eesti keeles.
- Riskipered on teada ning nende laste arengut jälgitakse ja toetatakse.

2.2 Olukorra lühikirjeldus

Koolikohustuse mõiste ei ole haridusseadusandluses täpselt määratletud ja võimaldab mitmeti tõlgendamist. Seepärast on koolikohustuse mittetäitjate arvu väljaselgitamine raskendatud. Puudub adekvaatne teave koolikohustuse mittetäitjate kohta.

Viimastel aastatel on suurenenud põhikooliõpingud katkestanud õpilaste arv (0,69% õpilaste üldarvust). Eriti suur on väljalangevus põhikooli 3. astmes, kus see ulatub 3 protsendini õpilaste arvust. Statistikast ei selgu õpingute katkestamise tegelikud põhjused, samuti puudub ülevaade, kui palju on õpilasi, kes koolist süstemaatiliselt põhjuseta puuduvad.

Igal aastal jääb klassikursust kordama ~5000 õpilast (~3% õpilaste üldarvust). 83,3% klassikursust kordama jäänud õpilastest on järgmisel aastal raskustes samade ainetega, mis eelmiselgi aastal. Ülekasvanud õpilaste osakaal üldharidussüsteemis on suur – 3,6%. Kaalutakse klassikursuse kordamisest loobumist ning lisa-aasta võimaldamist paindlikumaks üleminekuks ühelt hariduse tasemelt teisele.

Klassitäituvuse piirnorm on 36 õpilast. Multikultuuristavas keskkonnas ja kaasava hariduse kontekstis ei suuda õpetaja nii suures klassis tagada jõu- ja huvikohast õpet. Klassitäituvuse piirnormi on põhikoolis vaja vähendada. Õppurite üldarvu järjepideva vähenemise tõttu peaks selleks ressursse jätkuma.

2001. aastal elas 34,7% Eesti lastest allpool elatusmiinimumi.

Süsteemset lahendust vajab koolikohutuse täitmiseks vajalike tingimuste loomine neile toimetulekuraskustes perede lastele, kellele kodud ei suuda tagada normaalseid õpi- ja elutingimusi. Haridusosakondade hinnangul on selliseid lapsi põhikooliastmes 1,5 –2%.

Eesti kool nagu teised Euroopa koolidki on muutumas järjest multikultuursemaks. Koolidel tuleb üha enam kokku puutuda immigrantidest lastega, kes ei valda Eesti koolide õppekeeli. Tänapäevani ei ole kehtestatud kindlat mudelit immigrantõpilaste tavakooli õppeprotsessi kaasamiseks. Õpingute aluseks on olnud vanemate-õpilase ja kooli kokkulepe õppe toimumise viisi üle, arvestades mõlemapoolseid võimalusi. Teatud osa õpilastest käib enamikus ainetundides, kuid jätkab õppimist oma riigi õppekava järgi (sooritades nt saatkondade juures ka taseme- ja lõputööd). Võimalusel lisandub tugiõpe (eesti keeles) ja täiendav eesti keele õpetus. Kuigi Eestis on seadusandlikult loodud emakeele õppe võimalused, on see hetkel rakendunud vaid juhul, kui õpilase emakeel on üks koolis õpetatavatest võõrkeeltest ning olemas on rühma moodustamiseks vajalik arv õpilasi. Uussaabujate õpet rahastatakse praegu üldistel alustel, st õpilaskoha maksumuse järgi, seega on kogu lisatöö toimunud kooli sisemiste finantsressursside arvelt.

Sotsioloogilistest ja pedagoogilistest uurimustest ning kutse- ja kõrgkoolidelt saadud tagasisidest on ilmnenu, et muu õppekeelega põhikoolide ja gümnaasiumide lõpetajate keeleoskus ei ole piisav, et õpinguid eesti keeles probleemideta jätkata, kuigi eesti keele kui teise keele eksami tulemused on aasta aastalt paranenud. Selle üks põhjusi on asjaolu, et traditsioonilisel meetodil õppides ei ole üldjuhul võimalik

keelt akadeemiliseks õppeks vajalikul tasemel omandada, eriti siis, kui keelekeskkond ei soodusta õpitava keele igapäevast kasutust.

Keeleõpet toetav integreeritud aineõpe ja keelekümblusmetoodika on kasutusele võetud 70 protsendis muukeelsetest koolidest. Kakskeelse õppe rakendamiseks vajalike õppematerjalide, õpetajakoolituse ja õpilaste õpitulemuste analüüsiga on ühtsetest põhimõtetest lähtuvalt järjepidevalt tegeldud keelekümblusmetoodika puhul, mis on rakendunud 7 muukeelses koolis ja rakendub alates 2003. a sügisest veel 4 üldhariduskoolis ja 10 lasteaias. Teistel juhtudel on pigem tegemist juhuslike valikutega, mis ei ole kaetud ka vajalike ressurssidega.

Muukeelsete koolide probleemideks on ka düsgraafikute arvu suurenemine, emakeele kvaliteedi langemine, ülekoormus etteõppimise pärast, tasulise õpetamise osakaalu suurenemine (ettevalmistuskursused jne) ning asotsiaalsetest peredest laste osakaalu kasv, millega kaasnevad hulkumine, vargused, prostitutsioon, AIDS jms.

2.3 Meetmed

Põhiharidus ja -kool:

- 1) koolikohustuse mittetäitmise sisulise tähenduse määratlemine;
- 2) koolikohustuslike laste üle peetava arvestuse ja hariduse infosüsteemi täiustamine, koolikohustuse mittetäitmise põhjuste analüüs;
- 3) põhikoolis klassitäituvuse vähendamine;
- 4) tugisüsteemide rakendamine õpiraskuste ületamiseks, et vähendada klassikursuse kordamist;
- 5) õpetajate põhi- ja täienduskoolituses käsitletakse põhjalikult õppijate erivajadusi, millega tagatakse õppijate erivajaduste varane avastamine (lasteaed, I kooliaste) ning nende suunamine vajaliku toeni;
- 6) tasuta koolilõuna, õppevahendite ja õppekäikude võimaldamine 1.–4. klassi ja toimetulekuraskustes perede lastele;
- 7) õppimisvõimaluste ja tugiprogrammide loomine eesti õppekeelega koolis käivatele muukeelsetele õpilastele;
- 8) eesti keele ainekava ja õppematerjalide väljatöötamine uusimmigrantidele;
- 9) muukeelsetele koolidele, samuti eesti õppekeelega koolide, kus õpivad muu emakeelega õpilased, õppekavaarendusliku materjali koostamine (kakskeelse õppe mudelite ja vajalike ressursside kirjeldus);
- 10) muukeelsete koolide õpetajate eesti keele õppe ja ainemetoodilise täienduskoolituse tõhustamine, et tagada sujuv üleminek eestikeelsele aineõppele;

- 11) õpetajate koolitamine tööks mitmekeelses ja mitmekultuurilises klassis;
- 12) õpilaskodude arendamine, sh riiklikult toetatavate kohtade loomine õpilastele, kellele kodu ei suuda tagada sotsiaalsetest toimetulekuraskustest tingituna sobivaid õpi- ja kasvutingimusi;
- 13) noorte osaluse suurendamine haridusotsustuste tegemisel;
- 14) noortelehtede ja -ajakirjade, sh muukeelsete toetamine.

Nõustamine:

- 1) nõustamise kvaliteedi ja kättesaadavuse oluline parandamine, selle kohandamine erinevatele huvirühmadele (lapsed, noored, lapsevanemad, koolipersonal jt) kohalikul tasandil;
- 2) spetsialistide (eripedagoog, psühholoog, sotsiaalpedagoog) rakendamine õpetajate ja lastevanemate nõustamisel;
- 3) sobivate lapsevanemate nõustamise organisatsiooniliste vormide leidmine ja nende elluviimise toetamine;
- 4) lapse arengut soodustavate perevestluste rakendamine, pedagoogidele sellekohase ettevalmistuse andmine, arenguestluste/perevestluste arvestamine õpetaja koormuses;
- 5) psühholoogilise ja nõustamisteenuse muutmine õppijatele ja lapsevanemale hõlpsasti kättesaadavaks;
- 6) hästi toimiva kutse- ja karjäärinõustamise tagamine kõigile õppuritele üldhariduskooli õppekavaarenduse ning noorte teavitamis- ja nõustamiskeskuste kaudu;
- 7) kriisikeskuste ja turvakodude arendamine.

EESMÄRK 3

Kindlustada, et kõikidel noortel ja täiskasvanutel oleksid võrdsed võimalused omandada õpi- ja sotsiaalseid oskusi sobivate õppekavade alusel (UNESCO).

3.1. Eesti eesmärgid

- Piisavad õpioskused ning üldisem valmisolek eluks vastavalt õpilaste võimetele ja huvidele.
- Valikuvõimaluste paljusus, õpetamissüsteemide mitmekesisus ja kodanikualgatuse areng.

3.2 Olukorra lühikirjeldus

Põhiharidust on võimalik omandada kolme erineva riikliku õppekava alusel: põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava, põhihariduse lihtsustatud riiklik õppekava (selle õppekava alusel õpib 1,4% põhikooli õpilastest) ja toimetuleku riiklik õppekava (selle õppekava alusel õpib 0,4% põhikooli õpilastest).

Riiklike õppekavade alusel kujundab iga kool oma õppekava. Erivajadustega laste koolide õppekavad koostatakse koolitüüpide kaupa ning need järgivad põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava üldisi eesmärgi. Õpilasele, kelle arengu toetamine või erivajadus nõuab individuaalset lähenemist, koostatakse individuaalne õppekava. Individuaalse õppekavaga võidakse õppe tempot nii aeglustada kui ka kiirendada, sellega võidakse hõlmata üht või mitut õppeainet või ka kõiki õppeaineid.

2003/2004. õppeaastal olid põhikoolide õpilastest 10,5 % tavaklassi erivajadustega õpilased, 1,0 % tavakooli eriklassi õpilased ja 2,6 % erivajadustega laste koolide õpilased. Erikoolis õppivate õpilaste arv on viimase viie aasta jooksul suhteliselt stabiilne olnud, suurenenud on erivajadusega õpilaste arv tavakoolis (1998/1999 õppeaastal oli selliseid õpilasi vastavalt 0,6 % ja 6,88%).

Kutse- ja karjäärinõustamise süsteemid ning kutsekvalifikatsioonisüsteem on puudulikult välja arendatud. Samuti vajaks läbi mõtlemist nn alternatiivõppe ja -koolide integreerimine haridussüsteemi. Paljude noorte ligipääs huviharidusele ja diferentseeritud õppele on väga piiratud.

3.3 Meetmed

Põhiharidus ja -kool:

- 1) riikliku õppekava arendamine, asetades suurema rõhu üldpädevuste kujundamisele ja teadmiste rakendamisele ning võimaldades koolile enam valikuid;
- 2) õpilaste individuaalsuse arvestamine õppe- ja kasvatustöö protsessis;
- 3) õpetamise meetodite kaasajastamine ja variatiivsuse suurendamine;
- 4) toetusprogrammide koostamine muukeelsetele õpilastele, kes vanemate tahtel või oma soovil taotleavad õppimist eestikeelses koolis;
- 5) kutsealase eelkoolituse süsteemi loomine ja selle õppe korraldamine põhikoolis.

Erivajadused:

- 1) õpilaste erivajaduste, nende tavakooli kaasatuse ja tugisüsteemide rakendamise kajastamine õpilasregistris;
- 2) paindlike õpivõimaluste loomine ja individuaalõppekavade täiustatud mudeli rakendamine erivajadustega (õpiraskustega, probleemset, käitumishälvetega, noored õigusrikkujad jne) lastele ja noortele, spetsialistide võrgustikutöö tugevdamine ja vastavate tugistruktuuride arendamine;

- 3) õpiabikeskuste loomine ja väljaarendamine kohalikul tasandil;
- 4) lühiajaliste tugiprogrammide ja individuaalsete üleminekukavade koostamine ja rakendamine erivajadustega lastele, kes siirduvad ühelt hariduse tasemelt teise või vahetavad õppekava;
- 5) tehniliste abivahendite (kuuldeaparaadid, IT jt vahendid) hankeprogrammide korraldamine;
- 6) kinnipidamiskohtades ja erikoolides viibivatele ning õigusrikkumisele kalduvatele lastele tugisüsteemide loomine ja rakendamine, sotsiaalvõrgustike arendamine;
- 7) logopeedilise, eripedagoogilise, psühholoogilise ja muu abi võimaldamine erivajaduste korral;
- 8) andekate õpilaste õppimisvõimaluste toetamine, kaasa arvatud materiaalne toetus;
- 9) probleemsete laste juhtumite analüüsimine koostöövõrgustikes ja analüüsi tulemuste alusel asjaomaste isikute nõustamine;
- 10) rahastamissüsteemi täiustamine õpilase erivajadusi arvestades.

Üleminek ühest õppevormist teise, õppevormide integratsioon:

- 1) koolieelikute ja põhikooliõpilaste huvialahariduse käsitlemine seoses baasharidusega, huvialahariduse elementide sissetoomine formaalkoolitusse ja vastupidi, huviala- ja formaalkoolituse mõningane integratsioon;
- 2) kutsealase eelkoolituse süsteemi loomine;
- 3) üleminekuõppekavade rakendamine, sh haridustüübi või eriala vahetajatele;
- 4) põhihariduseta noortele avaramate võimaluste loomine põhihariduse omandamiseks ja kutsealase eelkoolituse või kutseala omandamiseks;
- 5) kaasaegsete tehnoloogiate õpetamise suurendamine tööõpetuses, et pakkuda positiivset praktilist töökogemust ja kujundada loovust;
- 6) tegevusliku õppimise suurem kaal üldhariduslikes õppekavades;
- 7) moodulõppekavade süsteemi loomine, mis annab õppijale võimaluse valida õppeaega ja õppeasutust, võimaldades seega õppijal elukestva õppe raames tasemekoolitus läbida oma vajaduste ja võimaluste kohaselt.

Üleminekud ühelt haridustasemelt teisele:

- 1) kõigile 6-aastastele lastele kohustusliku eelõpetuse rakendamine, tagamaks sujuva ülemineku kooli;

2) õppekavade arendus kõikides haridusasutustes, et soodustada edasijõudmist hariduses ja/või tööturul ning vältida ummikteid;

3) koolitee katkestanutele haridusse tagasitulekuks ja seal edasiliikumiseks sildade loomine, kutsekoolide lõpetanutele kõrghariduslike õpingute alustamiseks reaalsete võimaluste andmine, rakendades mitmesuguseid vahepealseid õppevorme;

4) karjääri- ja õpiteede nõustamise kättesaadavaks tegemine kõigile õppijatele.

EESMÄRK 4

Saavutada aastaks 2015 täiskasvanud elanikkonna, eriti naiste, kirjaoskuse taseme 50protsendiline tõus ning kõikidele täiskasvanutele võrdne juurdepääs põhi- ja jätkuharidusele (UNESCO).

4.1. Eesti eesmärgid

- Täiskasvanute pidevõpe, mis tagab nende funktsionaalse kirjaoskuse.
- Taseme- ja tööalase koolituse, huvihariduse, perekonna- ja kodanikuõpetuse ning toimetuleku võimalused on kõigil täiskasvanutel.

4.2 Olukorra lühikirjeldus

Eestis on täiskasvanud inimestele loodud osalise koormusega õppimise võimalused üldhariduse omandamiseks. 2000/2001. õppeaastal õppis õhtuses ja kaugõppes põhihariduse tasemel 1309 inimest.

Tööalase täiendusõppe võimaluste tagamiseks on riigieelarves seadusega ette nähtud vahendid riigiametnike ning riigi- ja munitsipaalõppeasutuste pedagoogide koolitamiseks. Samuti tagab seadusandlus tööturupoliitika raames tööalase koolituse töötutele.

Vabaharidusliku koolituse arendamiseks toetab riik koolitusluba omavate vabahariduslike koolituskeskuste tegevust. Riiklikku toetust saanud koolituskeskustes ulatus õppijate arv 2001. aastal üle 30 tuhande.

Üks riikliku arengukava läbivaid põhimõtteid on sooline võrdõiguslikkus. Eesmärk on julgustada naisi tööturul osalema, erinevuste vähenemine tööhõive ja töötuse määras, samuti palgaerinevuste vähenemine.

Kõik täiskasvanud ei oma juurdepääsu põhi- ja jätkuharidusele, kuigi paljudel puuduvad eluks ja tööks hädavajalikud üldoskused (keeleoskus, arvutioskus, koostööoskused jm). Täiskasvanute osalus elukestvas õppes on vähene ja äärmiselt ebaühtlane, sõltudes juba omandatud haridusest, vanusest ja sissetulekutest. Eraldi tähelepanu nõuab täiendus- ja ümberõppe süsteemi arendamine, arvestades tööturul

aktiivselt osalevate inimeste vajadusi. Seni on suurema tähelepanu all olnud töötute või madalama kvalifikatsiooniga inimeste ümberõpe.

4.3 Meetmed

Hariduskorraldus:

- 1) haridussüsteemi tupikteede vältimine;
- 2) haridustee katkestanutele võimaluste loomine haridussüsteemi tagasipöördumiseks;
- 3) rahastamisel vastutuse jagamine riigi, omavalitsuse, tööandja ja õppija vahel;
- 4) laenuvõtmise võimaluste ja tingimuste väljaarendamine;
- 5) täiendusõppe ja töökogemuste arvestamise korra väljatöötamine tasemeõpingute alustamisel.

Nõustamine:

- 1) nõustamise kvaliteedi ja kättesaadavuse oluline parandamine, selle kohandamine erinevatele kohaliku tasandi huvirühmadele;
- 2) teavitamis- ja nõustamisteenuse arendamine ning ühtse mudeli väljatöötamine, nõustajate ning keskuste töötajate koolitamine.

Seos tööhõivega:

- 1) tööhõivekodade käivitamine pilootprojektidena, eriti suurlinnades, neis positiivsete töökogemuste võimaldamine koolikohustuse mittetäitjatele ja põhikooli poolelijättnutele;
- 2) praktilise õppe ning esmaste töökogemuste sidumine ettevõtlusega/selle elementidega õpilaste ettevõtlikkuse arendamiseks;
- 3) õpilasfirmade toetamine, nende seostamine majandusõppega;
- 4) olemaoleva täiskasvanute hariduse strateegia kavandi läbiarutamine ja selle seadustamise toetamine.

EESMÄRK 5

Kaotada aastaks 2005 sooline ebavõrdsus alg- ja keskhariduse omandamisel ning saavutada aastaks 2015 selline soolise võrdsuse kvaliteet, mis kindlustab tüdrukutele täieliku ja võrdse juurdepääsu heakvaliteedilisele põhiharidusele ning edu selle omandamisel. (UNESCO)

5.1 Eesti eesmärgid

- Õppekavade arendamine, arvestades poiste ja tüdrukute arengu eripära.
- Migrantide laste arengu jälgimine ja toetamine.

5.2 Olukorra lühikirjeldus

Eestis ei ole tüdrukute juurdepääs haridusele probleem, koolist väljalangejate seas on tunduvalt rohkem poisse kui tüdrukuid. Keskkooliõpilastest oli 2002. a 58,9% tüdrukud. Ka kõrgkoolides on juba pikemat aega olnud ülekaalus naisüliõpilased. 2002. aastal oli neid 61,5%, sellest bakalaureuseõppes 59,2%, magistriõppes 63,3% ja doktoriõppes 55,0%.

Tüdrukute haridusele juurdepääsu probleemid võivad tekkida seoses migrantide lastega, kui vastavale etnilisele rühmale on omane tüdrukute õppimisvõimaluste piiramine.

5.3 Meetmed:

- 1) võimaldada poistel ja tüdrukutel õppida erineva tempoga vastavalt nende arengule;
- 2) suurendada valikute võimalusi, arvestades seejuures ka soolisi eelistusi;
- 3) migrantide hariduslike traditsioonide väljaselgitamine.

EESMÄRK 6

Parendada kõiki hariduse kvaliteedi aspekte ja tagada nende kõrge tase, et kõik saavutaksid tunnustatud ja mõõdetavaid õpitulemusi, seda eriti kirjaoskuses, arvutusoskuses ning olulistes sotsiaalsetes oskustes (UNESCO).

6.1 Eesti eesmärgid

- Hariduse kvaliteet vastab õpilaste ja ühiskonna ootustele ja vajadustele.
- Sõbralikum osalusdemokraatiat viljelev kool.
- Huvigruppide koostöö koolide õppekavade väljatöötamisel, rakendamisel ja hindamisel.

6.2 Olukorra lühikirjeldus

Haridussüsteem on hariduse kõigil tasemetel tugevasti kaldu akadeemilise hariduse suunas, samas ei omanda paljud õppurid piisavalt üldoskusi ja -pädevusi, et elukestva õppe süsteemis ja tööturul paindlikult edasi liikuda.

Kehtiv (2002. aasta) riiklik õppekava on 1996. aasta õppekava minimaalsete muudatustega variant. Mõlema õppekava peamised puudused on sarnased:

- mõned ainekavad ei haaku sama dokumendi üldosas seatud eesmärkidega, (ega ka ühiskonnas tunnustust leidnud arusaamadega sellest, mis suunas meie üldharidussüsteem peaks arenema);
- ainekavades loetletud õppetegevused, õppesisu ja õpitulemused ei ole tihti omavahel piisavalt seostatud, küllaldaselt välja toomata on ka õppeainete omavahelised seosed;
- õpitulemuste sõnastus jätab palju tõlgendamisvõimalusi, seetõttu on raske mõista teemade mahtu, sügavust ja rõhuasetusi;
- terviktekstina on õppekava halvasti haaratav.

Niisugune õppekava ei aita õpetajat tegelikus õppetöös kuigivõrd. Tegelikult õppekavana toimivad praegu pigem õpikud ja riigieksamite nõuded, milles õppekava üldosa arusaamad ja eesmärgid sageli ei kajastu. Et see teeb ainete lõimimise raskeks, on tulemuseks õpilase ülekoormamine. Õppesisu valiku lähtumine õpikust ei võimalda ka õppe individualiseerimist.

Õpitulemused on riiklikus õppekavas esitatud kooliastmeti, kuna eesmärk oli koolidele valikuvõimalusi anda oma kooli õppekava koostamisel. Koolide õppekavad on aga sageli sama üldised kui riiklik õppekava ning järelikult on neil ka kõik riikliku õppekava puudused.

Teadmusühiskonna suunas liikumine tähendab ka õppe sisu selle ühiskonnamudeli ootustega vastavusse viimist.

Õppekavaarendus peab nihutama rõhu ainealastelt teadmistelt õpioskuste ning üldisemate valmisolekute kujundamisele, ainete mahu vähendamisele, integratsioonile, valikute suurendamisele. Õpetamisstiil, õpetuse sisu ja hindamismeetodid peavad enam arvestama õppurite eripära, vajaduste ja võimetega.

6.3 Meetmed

- 1) põhikooli õppekava hindamine otstarbekuse, jõukohasuse ja õpilaste õpikoormuse aspektist sotsiaalpartnerite koostöös (eksperte kaasates) ning õppekava arendamine;
- 2) õpilasomavalitsuste õiguste ja kohustuste laiendamine;
- 3) meeskonnatöö koolitus klassijuhatajatele ja koolijuhtidele;
- 4) koolide hoolekogude sisulise kaalu suurendamine; nende vastutusvaldkonna laiendamine (näiteks õpetajate ja koolijuhtide töölevõtmisel), piisav kontroll vastava seaduse täitmise üle.
- 5) alus- ja põhihariduse õppekavade paralleelne arendamine, et tagada sujuv üleminek ühelt tasemelt teisele ning liigse etteõpetamise vältimiseks;
- 6) õpilaste ja õpetajate enesehindamise (arenguvestlused), kooli sisehindamise ja välishindamise süsteemne arendamine;

7) õppekavaarenduses tähelepanu pööramine õpioskuste ning üldisemate valmisolekute kujundamisele, ainete integratsioonile, valikute suurendamisele.

IV Toetavad meetmed HK eesmärkide saavutamisel

Edu saavutamiseks eesmärkidega piiritletud valdkondades on vaja muudatusi ka seonduvates valdkondades.

Tervis

Eesmärk

- Inimesed on vaimselt ja füüsiliselt terved.

Meetmed:

- 1) tervisekasvatuse programmide rakendamine isiku- ja ühiskonnaohtlike arengute ennetamiseks;
- 2) laste päevakava ja tunniplaani kavandamine õppeasutustes, et vältida õppurite vaimset ja füüsilist üleväsimist;
- 3) õpikoormuse muutmine koolikohustuseas õppijatele jõukohaseks;
- 4) tervislik toitlustamine lasteaia ja tasuta tervislik toitlustamine põhikoolis;
- 5) pere, perearsti ja pedagoogidega sidet pidava meditsiinitöötaja ametikoha sisseviimine lasteaedadesse;
- 6) perearstide täienduskoolitus erivajadustega laste varaseks märkamiseks ja diagnoosimiseks;
- 7) lastepsühhiaatrie, logopeedide jt kasvatuse eriala spetsialistide tööerakendamine maakondades ja kohalikes omavalitsustes.

Huvialaharidus

Eesmärk

- Inimesed elavad sisukat elu.

Meetmed:

- 1) koostöös sotsiaalpartneritega ülevaate saamine huvialahariduse kättesaadavusest ning huvitegevuse võimalustest (spetsialistide osalus vajalik);

- 2) noorsootööd formaalharidusega ühendavate programmide rakendamine, huvialahariduse suurem integratsioon üldharidusega, hindamissüsteemi kujundamine, mille puhul huvialahariduses saavutatud häid tulemusi (näiteks muusika, sport jt) võidakse arvestada koolihinnete väljapanekul;
- 3) huvialahariduse kättesaadavuse parandamine, sh kutsealases eelkoolituses (tulevased muusikud, kunstnikud, sportlased jt);
- 4) ressursside leidmine, et kindlustada igale põhikooliõpilasele võimalus osaleda tasuta vähemalt ühes huvialaringis;
- 5) avatud noortekeskuste võrgu laiendamise toetamine;
- 6) laste huviajakirjade, sh ka venekeelsete väljaandmine õppekava täitmise toetamiseks;
- 7) süvendatud õppimisvõimaluste laiendamine andekatele õppuritele..

Õpetaja

Eesmärk

- Õpetaja staatus on ühiskonnas kõrge.
- Koolides töötavad kvalifitseeritud õpetajad.

Meetmed:

- 1) põhikooliõpetajate staatust, kvalifikatsiooninõudeid ja professionaalsust, kutsestandardeid, õpetajakoolituse raamnõudeid hinnatakse avaliku arutelu põhjal, vajadusel tehakse olukorra muutmise ettepanekuid;
- 2) pedagoogide palgatingimusi hinnatakse avaliku arutelu põhjal; ka palgatingimuste muutmise ettepanekud vormistatakse avaliku arutelu tulemusena.
- 3) õpetajakoolituse kaasajastamine.

Kooli, haridussüsteemi juhtimine

Eesmärk

- Haridussüsteem toimib tulemuslikult ja jätkusuutlikult.

Meetmed:

- 1) koolijuhtimise tõhususe mõõtmise mudeli väljatöötamine;

- 2) koolijuhi kutsestandard, koolitus;
- 3) palgapoliitika;
- 4) kooli hoolekogude rolli suurendamine.

Õppevara

Eesmärk

- Õppevara toetab õpetajate ja õpilaste tegevust.

Meetmed:

- 1) õpetajaraamatute väljaandmine;
- 2) sotsiaalpartnerite arutelud koolide õppevara, sh õpikute (kättesaadavus, jõukohasus, asjakohasus jm) üle;
- 3) õppevara koostamise, korrigeerimise ja täiustamise toetamine.

Partnerlus hariduses ja efektiivsed koostöövõrgustikud

Eesmärk

- Erinevate huvigruppide koostöö ja partnerlus.

Olukorra kirjeldus

Hariduse valdkonnas tegutsevad erinevad ministeeriumid (Sotsiaalministeerium tegeleb töötute koolitamise ja kutsete omistamisega ning kooli tervisekaitseõuetega, Rahandusministeerium õppimise maksustamisega, Majandusministeerium nõustamise, Siseministeerium maavalituste, kohalike omavalituste ja regionaalse arenguga ning politseinike jt koolitamisega, Kaitseministeerium jt). Huvigruppide kaasatus on pealiskaudne, paljudel huvigruppidel puudub ka võimekus otsuste väljatöötamisel ja elluviimisel sisuliselt kaasa rääkida.

Meetmed:

- 1) dialoogi edendamine avaliku, era- ja kolmanda sektori isikute ning organisatsioonide vahel haridusstrateegia alaste kokkulepete saavutamiseks;
- 2) erinevat tüüpi õppijate, nende perede, õpetajate, ettevõtjate, valitsuse vastutuse ümbermõtestamine nii hariduse rahastamises, juhtimises kui ka haldamises, aktsepteeritud seisukohtade viimine haridusstrateegiasse;

3) erinevate ministeeriumide (Majandus-, Sise-, Sotsiaal-, Haridus-, Rahandusministeerium) haridusalase koostöö toetamine ja avalikkuse kontroll selle üle;

4) Eesti erinevate piirkondade põhiliste võtmerühmade (kool, õpilasmavalitsused, hoolekogud jm lastevanemate ühendused, kohalik omavalitsus, äriühingute esindajad) võrgustike väljaarendamine ja nende alusel üle-eestilise haridusvõrgustiku kujundamine.

5) võrgustike (õpetaja, sotsiaaltöötaja, psühholoog jt) loomine kohalikes omavalitsustes laste ja noorte sotsiaalse järelevalve parandamiseks ning koolist väljalangevuse ennetamiseks;

6) kohalike mittetulundusühingute rakendamine kooli abistamisel ja kooli seostamisel kohaliku haridus- ja kultuurielu edendamiseks;

7) kõrghariduse, sh õpetajate koolituse riikliku tellimuse koostamine koostöös eriala- ja kutseliitidega;

8) vabatahtlike tugiisikute kohalike võrgustike loomine probleemsete ja riskiperede, noorte ja laste toetuseks;

9) tugiõpilaste võrgustiku loomine ja väljaarendamine õppeasutustes.

Võtmevaldkondade koosareng

Eesmärk

- Erinevate valdkondade vastastikune toetamine.

Meetmed:

1) kinnitada mudel eri taseme ning üld- ja kutsehariduse õppekavade horisontaalseks ja vertikaalseks integreerimiseks/ühildamiseks;

2) hariduse seisundit kirjeldavate andmebaaside väljakujundamine ja hindamine (audit) eelkõige järgmistes küsimustes: õpilaste sisemigratsioon, haridustöötajate kaadriolukord, koolikohustuse mittetäitjad, toetust vajavad pered jm;

3) eriprogrammi koostamine alusuuringute vajaduse kohta (nt on vajalikud uuringud laste ja noorukite väärtusorientatsioonide ja põhivajaduste, kooliküpsuse, õpetaja kutseidentiteedi ja karjääri, õppijate soolise võrdõiguslikkuse jm kohta);

4) olulisimate haridust struktureerivate faktorite mõju analüüsimine ja hindamine (pearahasüsteem, riigieksamid, ülikooli vastuvõtu tingimused, muukeelse kesk- ja kõrghariduse kaotamine, koolide jagunemine eliit- ja tavakoolideks jm) kvaliteetse hariduse kättesaadavuse/võrdsete võimaluste seisukohalt;

5) laiemal määral otsuste, seaduseelnõude, reformikavade, ka trendide mõju ennetav analüüs hariduse kokkulepitud eesmärkide seisukohalt;

- 6) Haridus Kõigile programmi rakenduseks vajalike õigusaktide loomine;
- 7) tulemuslike tegevuste pidev esiletoomine ja analüüsimine nende rakendamise ulatuse ja mõju suhtes;
- 8) hariduse ja koolitusega seotud maksupoliitika analüüs ja vajadusel parandamine, koolitusega seotud kulutuste vabastamine maksudest;
- 9) hariduse rahastamise allikate mitmekesistamine, hoobade kujundamine, mis suurendaksid erasektori huvi haridusse panustada.